

DOCENTENHANDLEIDING

Deze docentenhandleiding hoort bij Thema 4 *Proactieve zorgplanning (ACP) en gezamenlijke besluitvorming* van het Keuzedeel palliatieve zorg voor mbo, niveau 3 en 4. In deze docentenhandleiding tref je aan:

1. Leerdoelen
2. Voorbereidende opdracht
3. Basis Powerpointpresentatie, [Proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming](#), handleiding
4. Achtergrondmaterialen
5. Inspirerende onderwijsmaterialen op de site

1. Leerdoelen

Leerdoelen rubric Starter

De student:

- Vraagt de patiënt en naasten om wensen, waarden en behoeften te noemen. (Onderwijsraamwerk)
- Stelt vast welke waarden, wensen en behoeften patiënten en naasten hebben. (Onderwijsraamwerk)
- Legt uit wat de methodiek besluitvorming in de palliatieve fase inhoudt en welke bijdrage het heeft voor de zorgverlening. (Onderwijsraamwerk)
- Beschrijft de fasen van de methodiek van besluitvorming in de palliatieve fase (palliatief redeneren). (Onderwijsraamwerk)
- Heeft kennis van methodieken en instrumenten zoals de methodiek besluitvorming en advanced care planning. (K1006)

De student is in staat om:

- In eigen woorden uitleg te geven over gezamenlijke besluitvorming en proactieve zorgplanning en het belang hiervan voor de cliënt/patiënt.
- In eigen woorden uitleg te geven over symptomen als dyspnoe, misselijkheid en braken en vermoeidheid.
- (Palliatief) te beredeneren welke zorg het meest passend is bij bovenstaande symptomen.

Keuzedeel palliatieve zorg mbo

Thema 4 Proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming

Leerdoelen rubric Gevorderde

De student:

- Hanteert de signaleringsmethodiek in de palliatieve fase. (Onderwijsraamwerk)
- Geeft voorlichting, advies en instructies aan patiënt en diens naasten zodat zij keuzes kunnen maken voor gewenste palliatieve zorgverlening. (Onderwijsraamwerk)
- Kan preventie, voorlichting, advies en instructie geven aan professionals en andere betrokkenen. (K1006)

De student is in staat om:

- De principes van shared decision making (als onderdeel van persoonsgerichte zorg) toe te passen in een gesprek met een zorgvrager.
- Verschillende gesprekstechnieken toe te passen in een gesprek met een patiënt in de palliatieve fase (onder andere aansluiten, parafraseren en aanmoedigen).
- Behoeften, emoties, perspectief, kennis en/of coping-stijlen van de zorgvrager te inventariseren.

Leerdoelen rubric Beroepsbekwaam

De student:

- Past Advanced Care Planning op micro-/mesoniveau toe en beschrijft dit in een individueel zorgplan. (Onderwijsraamwerk)
- Voert interventies uit ten einde de kwaliteit van leven van de patiënt en naasten te optimaliseren. (Onderwijsraamwerk)
- Begeleidt en ondersteunt de patiënt en diens naasten met als doel het inzicht en de draagkracht van de patiënt en diens naasten te behouden en te bevorderen. (Onderwijsraamwerk)
- Informeert de patiënt en diens naasten over het individueel zorgplan, licht dit toe zodanig dat de patiënt en diens naasten weloverwogen keuzes kunnen maken. (Onderwijsraamwerk)
- Helpt de patiënt en naasten bij het stellen van haalbare doelen en neemt gezamenlijk besluiten. (Onderwijsraamwerk)
- Neemt actief deel aan gezamenlijke besluitvorming (shared decision making) met patiënten, hun naasten en andere Zorgverleners. (Onderwijsraamwerk)
- Kan tijdig de palliatieve fasen signaleren om zo onnodige problemen in deze fasen te voorkomen. (K1006)
- Gaat tijdig in gesprek met de zorgvrager om wensen en behoeften te inventariseren op de 4 dimensies. (K1006)
- Bespreekt tijdig en regelmatig de wensen en behoeften van de zorgvrager en naastbetrokkenen t.a.v. de palliatieve zorg en ondersteuning. (K1006)

De student is in staat om:

- Behoeften, emoties, perspectief, kennis en/of coping-stijlen van de zorgvrager te bespreken tijdens de gezamenlijke besluitvorming.
- Ondersteuning te bieden bij het zoeken naar wat voor de zorgvrager goede zorg is en daarbij gebruik te maken van keuzehulpen.

2. Voorbereidende opdracht

Inzicht in het belang van informatievoorziening (inhoud en proces), open dialoog en gezamenlijke besluitvorming. In deze opdracht gaat de student een eigen casus van een gesprek uitwerken. Hoe verliep dit gesprek? Waar ging het goed? Waar kon het beter? Wat was jouw rol in het gesprek? Heeft het gesprek je geholpen bij het maken van keuzes? Enz.

Ter voorbereiding op het thema gezamenlijke besluitvorming en proactieve zorgplanning (ACP) wordt de student gevraagd een gesprek te beschrijven, die hij/zij zelf heeft meegemaakt, waarbij een belangrijke keuzebeslissing genomen moest worden, echter waarbij hij/zij onvoldoende kennis had om een goede beslissing te nemen.

Daarom heeft de student iemand in de hand genomen (een expert), die hem/haar kon informeren en adviseren om zo te komen tot juiste keuzes.

Voorbeelden kunnen zijn:

- De aankoop van een huis;
- Een auto die mankementen vertoond;
- Het opzetten van een website;
- Een gesprek met een arts over een probleem met je gezondheid;

Opdracht

De student beschrijft het gesprek zo goed mogelijk.

- Wat vond je van het verloop van het gesprek?
- Wat ging er goed? (Beargumenteer je antwoord)
- Wat kon beter? (Beargumenteer je antwoord)
- Heeft het gesprek geleid tot het kunnen maken van een keuze/beslissing? (Beargumenteer je antwoord).

Neem de uitwerking van deze opdracht mee naar de plenaire lesbijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst kan deze opdracht dienen om in subgroepen te komen tot concrete voorwaarden voor gezamenlijke besluitvorming.

3. Basis PowerPointpresentatie, proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming, handleiding

[PowerPointpresentatie Proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming](#)

Je ontvangt een basis PowerPoint proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming. Deze PowerPoint is opgebouwd uit diverse slides met veel inhoudelijke informatie. Om de PowerPoint interactief in te zetten, kun je naar eigen inzicht werkvormen toepassen.

Dia 4

Gezamenlijke besluitvorming gaat verder dan de uitspraak op deze dia. Het is een systematische manier om in het gesprek met patiënt en naasten de verschillende behandel-/zorgmogelijkheden op een rijtje te zetten en de patiënt te ondersteunen om daarin een weloverwogen, persoonlijke keuze te maken. Het nut en effect van gezamenlijke besluitvorming is in onderzoeken onomstotelijk aangetoond. Wanneer het wordt toegepast, zijn patiënten meer tevreden over het consult en committeren ze zich beter aan de gekozen behandeling. Ook verbetert de relatie tussen de patiënt en de dokter.

Ga met studenten de dialoog aan over bovenstaande uitspraak.

Hoe zien de studenten dit? Zijn er verschillen tussen de uitspraak en de methode proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming? Waar liggen deze verschillen?

Dia 5

In het plaatje wordt een belangrijk inzicht gegeven. Laat je telkens weten dat je ontevreden bent over de uitkomst (het antwoord op de gestelde vraag)? Of neem je het voor lief en ga je weer verder? Zou dit ook voor patiënten kunnen gelden? Bespreek dit voorbeeld met de studenten. Hebben zij voorbeelden naar aanleiding van dit plaatje?

Dia 7

Naast het welbevinden van de patiënt zelf en tevredenheid van de naasten door deelgenoot te zijn, neemt de kwaliteit van de geboden zorg toe aangezien deze is afgestemd op de wensen, behoeften en waarden van de patiënt en naasten. Voor naasten geldt dat deze meer tevreden zijn met levenseindezorg wanneer het gezamenlijke (overeengekomen) behandelgoal comfort is. Wanneer er geen afspraken zijn gemaakt vinden er meer ongewenste (curatieve) handelingen plaats in een acute situatie.

Zie voor criteria van proactieve zorgplanning het [Kwaliteitskader palliatieve zorg](#) pagina 25 en 26.

Dia 8

Het rapport [Niet alles wat kan hoeft](#) gaat in op de maatschappelijke discussie over behandelbeperkingen.

Vragen die aan bod komen zijn:

- Wanneer houdt medisch ingrijpen op zinvol te zijn?
- Staan arts en patiënt voldoende stil bij de kwaliteit die het leven voor de patiënt heeft na een voorgenomen behandeling?

Dia 9

- Identificatie van kwetsbare patiënten
- Gesprek voeren met (kwetsbare) patiënten over proactieve zorgplanning (ACP)
 - Vermijd indien mogelijk een acute situatie
 - Liefst samen met naasten
- Vastleggen behandelwensen en –grenzen in individueel zorgplan en eventueel elders (bijvoorbeeld over beslissingen over het levenseinde).
- Evalueren en bijstellen proactieve zorgplanning (ACP)

Raadpleeg ook de [toolkit ACP levenseinde](#) (2017) en/of [de leidraad ACP](#) (2020).

Hierin opgenomen ook een checklijst voor een Advanced care planning gesprek.

Onderwerpen die tijdens het ACP-gesprek naar voren kunnen komen (in afstemming met patiënt en naasten)

Een gesprek kan met de patiënt alleen, maar het is wenselijk om ook samen met de wettelijk vertegenwoordiger erbij een ACP-gesprek te voeren.

- Wat is voor u persoonlijk belangrijk voor kwaliteit van leven?
- Wie is uw wettelijk vertegenwoordiger?
- Reanimeerwens?
- Ziekenhuisopnames in de toekomst
- Onderzoeken bij het vermoeden van een ernstige ziekte
- Opname in het verzorgings- of verpleeghuis in de toekomst
- Behandeling met antibiotica of andere levensverlengende medicatie
- Oncologische behandeling bij een maligniteit
- Zijn er behandelbeperkingen vanuit een religieuze of principiële grondslag?
Denk hier aan sedatie/morfine bij Moslims en bloedtransfusies bij Jehova's getuigen.
- Opname op de Intensive care, beademing etc.
- Euthanasiewens
- Terminale sedatie wens
- Voltooid leven problematiek
- Orgaandonatie
- Lichaam ter beschikking stellen oor wetenschap

Dia 10: Rol van de verzorgende en verpleegkundige

Vanuit deze omschrijving is het een beroepsmatige plicht van verzorgenden en verpleegkundigen om de zorgvrager te faciliteren in het behouden van de regie, alsook om de zorgwensen en behoeften van de zorgvrager te achterhalen en hierop in te spelen. Dit suggereert dat er ook een actieve rol voor hen is weggelegd in het ACP-proces, waarbij zij de eigen regie van zorgvragers ondersteunen door individuele behoeften en (toekomstige) zorgwensen bespreekbaar te maken. Daarnaast kunnen de verzorgende en verpleegkundige een belangrijke rol als belangenbehartiger hebben, bijvoorbeeld bij patiënten die wilsonbekwaam zijn en geen naasten hebben om hun te vertegenwoordigen.

Dia 11: Rol van de verzorgende en verpleegkundige

Verzorgenden en verpleegkundigen hebben een belangrijke rol bij zowel gezamenlijke besluitvorming als proactieve zorgplanning. Aangezien de verzorgende en verpleegkundige meer tijd kan besteden aan de patiënt en naasten, kan hij sneller signaleren welke behoeften en vragen bij de patiënt en naasten spelen. Verzorgenden en verpleegkundigen kunnen bijvoorbeeld in gesprek gaan met zorgvragers over thema's zoals zingeving, kwaliteit van leven en verlieservaringen als onderdeel van ACP. Het oprecht geïnteresseerd zijn in de patiënt en naasten en op basis daarvan het gesprek aangaan met de patiënt en naasten over wensen, waarden en behoeften is bij uitstek een rol die verzorgenden en verpleegkundigen kunnen pakken. Het omzetten van wensen, waarden en behoeften naar concrete doelen heeft enerzijds betrekking op zorgdoelen, echter ook op doelen die omschrijven welke acties/interventies uitgevoerd moeten worden om verder te komen in het proactief zorgplanningsproces; denk hier aan het bespreekbaar maken in het interdisciplinair team en het consulteren van de behandelend arts. Vaak zorgen verzorgenden en verpleegkundigen voor continuïteit en staan ze dicht bij de persoon en diens naasten, en zijn daardoor voor hen toegankelijker dan de arts. Zij leren tijdens de zorgverlening veel over de persoon en hoe diegene in het leven staat. Vaak signaleren zij ook als eerste veranderingen. Hierdoor zijn verzorgenden en verpleegkundigen bij uitstek in de positie om in gesprek te gaan over wat er voor iemand belangrijk is en wat diens individuele wensen zijn, niet alleen op medisch vlak, maar ook op psychosociaal en spiritueel vlak. (Bron: Sascha R. Bolt, 2021)

Dia 12

Bepaal (samen) het juiste moment: moedig de patiënt en naasten aan om zich voor te bereiden op het gesprek, bijvoorbeeld door het opschrijven van specifieke vragen.

Levensverhaal van de patiënt:

Hoe zou u zichzelf omschrijven?

Keuzedeel palliatieve zorg mbo

Thema 4 Proactieve zorgplanning en gezamenlijke besluitvorming

- Welke talenten heeft u?
- Wat is voor u belangrijk in.... (alle thema's van de gesprekswijzer)
- Wie is voor u belangrijk en wilt u betrekken?
- Hoe ziet u de toekomst?
- Waar maakt u zich zorgen over?

Verdeel de groep studenten in subgroepen dan wel duo's (al naar gelang de grootte van de studentengroep).

Verdeel de thema's onder de subgroepen en laat iedere subgroep een aantal vragen opstellen die gebruikt kunnen worden tijdens het Advanced Care Planning gesprek met de patiënt.

Maak tijdens de plenaire terugkoppeling een overzicht van deze vragen (student als notulist).

De gesprekswijzer is [hier](#) te vinden.

Dia 13

Kijk ook eens op [proactieve zorgplanning in de Coronatijd](#).

4. Achtergrondliteratuur

Binnen de palliatieve zorg is veel literatuur te vinden over gezamenlijke besluitvorming en proactieve zorgplanning. Via de site van Palliaweb kan op deze termen gezocht worden. Daarnaast kan ook de zoekterm Advanced Care planning gebruikt worden.

Een term die binnen de gehele gezondheidszorg steeds meer naar voren komt is 'samen beslissen'.

Samen beslissen is het proces waarin de arts en de patiënt gezamenlijk bespreken welk medisch beleid het beste bij de patiënt past, waarbij alle opties, voor- en nadelen, patiëntvoorkeuren en omstandigheden worden meegenomen. De Federatie heeft veel hulpmiddelen ontwikkeld zodat Samen beslissen in de spreekkamer vanzelfsprekend wordt ([demedischspecialist.nl](#)).

Kijk eens voor meer informatie op:

- Zorg voor beter: Samen beslissen (<https://www.zorgvoorbeter.nl/persoonsgerichte-zorg/samen-beslissen>)
- ZonMw, verstandig kiezen en samen beslissen (<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/doelmatigheidsonderzoek/verstandig-kiezen-samen-beslissen/>)
- Uitkomstgerichte zorg, samen beslissen (<https://www.uitkomstgerichtezorg.nl/themas/samen-beslissen>)

5. Inspirerende onderwijsmaterialen op de site

Bij dit thema zijn meerdere achtergrond- en onderwijsmaterialen verzameld. Je kunt deze vinden door op onderstaande link te klikken. De achtergrond- en onderwijsmaterialen staan vervolgens onder de opdrachten. Ook vind je op deze webpagina nogmaals de leerdoelen welke ook in deze handleiding zijn vermeld.

Bekijk hier inspirerende achtergrondmaterialen

